

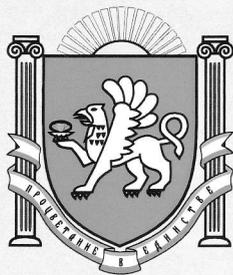

ISSN 1992-7681

Научно-практический журнал

№ 1 (46)
2014

Экономика КРЫМА

Симферополь

Журнал «Экономика Крыма» основан в 1994 г.
Крымским отделением
Академии экономических наук Украины
(регистрационное свидетельство
КМ №109 от 5.07.1994г.)
Свидетельство о государственной регистрации
средства массовой информации
КВ №16609-50-81ПР от 07.05.2010г.

Основатель:
Таврический национальный университет
имени В.И. Вернадского

Журнал рекомендован к опубликованию
Ученым Советом ТНУ имени В.И. Вернадского
№ 2 от 26 февраля 2014г.

Научно-практический совет:
Абдуллаев А.Р., Барков Я.И., Багалин А.С.,
Башта А.И., Белопольский Н.Г., Вербя С.И.,
Ефремов А.В., Колесник В.И., Киришчук С.П.,
Османов И.Х., Подсолонко В.А., Подсолонко Е.А.,
Поклонский Ф.Е.

Редакционная коллегия по отделам:
Цёхла С.Ю. – главный редактор;
Бузни А.Н. – отдел маркетинга;
Василенко В.А. – инновационное и устойчивое раз-
витие;
Гасанов Муртаза Илтифат оглу - государственное
управление;
Кабушкин Н.И. – туризм и рекреация;
Крамаренко В.И. – внешнеэкономическая деятель-
ность;
Павленко И.Г. – ответственный секретарь;
Подсолонко В.А. – заместитель главного редактора;
Подсолонко Е.А. – наука и образование;
Рудакова О.В. – мировая и региональная экономика;
Скоробогатова Т.Н. – экономика предприятий

Ответственные редактора номера:
Василенко В.А., Гасанов Муртаза Илтифат оглу,
Кабушкин Н.И., Крамаренко В.И., Подсолонко В.А.,
Рудакова О.В., Скоробогатова Т.Н.

Техническое редактирование, компьютерная верстка:
Павленко И.Г., Полищук Е.А.

Адрес редакции:
Таврический национальный университет
имени В.И. Вернадского, 95007,
г. Симферополь,
просп. Академика Вернадского, 4,
тел. (0652) 63 – 75 – 66

E-mail: ecrimea@rambler.ru
Электронная версия журнала:
<http://ecrimea.crimea.edu/>

© ТНУ имени В.И. Вернадского, 2014

ЭКОНОМИКА КРЫМА

ISSN 1992 – 7681

№ 1 (46) 2014

научно-практический журнал

издается ежеквартально

Постановлением
Президии ВАК Украины
от 6 октября 2010г. №3-05/6
журнал включен в перечень специализи-
рованных изданий
(Бюллетень №11, 2010 г.)

Симферополь

2014

ЭКОНОМИКА ПРЕДПРИЯТИЙ

НОВИК Л.И., ФЕДОТОВА А.А.	Совершенствование управления финансовой устойчивостью НΠΑО «Мас-сандра»	108
МАРКИНА И.А., ПОЛИКАРПОВА М.С.	Диагностика как необходимое условие антикризисного управления предприятием	114
ЖУК Ю.С., БАКАЛО Н.В.	Разработка и реализация стратегической программы развития предприятия	119
БЛАЖИВСКАЯ А.Й., ЧЕРНЫШ И.В.	Подходы к определению этапов процесса принятия и реализации управленческих решений на современных предприятиях	122
МАНДЗЫК В.Н.	Оптимизация нормативов платы за специальное водопользование в контексте формирования рентных отношений	127
ВАРЛАМОВА З.Н. ИВЧЕНКО И.Ю.	Типология стратегий управления организационным знанием	134
ХРИСТЕНКО Е.В., ОМЕЛЯНЕНКО Т.А. ДЯЧКОВ Д.В.	Практическая апробация имитационно-оптимизационной модели финансовой деятельности предприятия	138
ХРИСТЕНКО Е.В., ОМЕЛЯНЕНКО Т.А. ДЯЧКОВ Д.В.	Теоретические основы системы управления процессом адаптации персонала организации в современных условиях	144
ЕФРЕМОВА А.А., АБЛАЕВА М.Т.	Методические подходы к использованию информационных технологий на предприятиях пищевой промышленности	149
ГУНЧЕНКО М.В., ВАСИЛЬКОВ А. Ю., КЛЮШНИЧЕНКО В. А.	Производительность труда и движение кадров на предприятии	154
ХРИСТЕНКО Е.В., ЗАВОРОТНИЙ Р.С.	Особенности реализации психологических методов влияния в системе управления персоналом предприятия	158
ХРИСТЕНКО Е.В., ГУСАРЕНКО М.А.	Роль национальной службы посредничества и примирения Украины в управлении конфликтами на предприятиях	162
	Особенности разработки и принятия управленческих решений на отечественных предприятиях	167

ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ

ЯНКОВСКАЯ М.А., МАРКИНА И.А.	Теоретико-методологические аспекты организации внешнеэкономической деятельности в системе управления предприятием	173
БАЗАВЛУК Н.Г.	Состояние конкурентоспособности Украины в международных сравнениях	176
ПЕРЕВЕРЗЕВ Е.В.	Структурные особенности и принципы создания иностранных подразделений ТНК	183
РЕЦЕНЗИЯ НА МОНОГРАФИЮ		191
Требования к авторским рукописям журнала «ЭКОНОМИКА КРЫМА»		194

СТАН КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНИ ЗА МІЖНАРОДНИМИ ПОРІВНЯННЯМИ

У статті досліджено найбільш визнані підходи (рейтинги), які забезпечують кількісний вимір інтелектуального та інноваційного потенціалу країн, здійснюють безпосередню загальну оцінку стану конкурентоспроможності національних економік. Визначено місце України у міжнародних порівняннях країн за рівнем інтелектуально-інноваційного розвитку та станом конкурентоспроможності національної економіки (серед країн світу, Європи та СНД). Обґрунтовано роль інновацій у забезпеченні конкурентоспроможності економік країн світу.

Ключові слова: конкурентоспроможність; інновації; економічний розвиток; інноваційна спроможність; конкурентне середовище.

Базавлук Н.Г. Состояние конкурентоспособности Украины в международных сравнениях

В статье исследованы наиболее признанные подходы (рейтинги), которые обеспечивают количественное измерение интеллектуального и инновационного потенциала стран, осуществляют непосредственно общую оценку состояния конкурентоспособности национальных экономик. Определено место Украины в международных сравнениях стран по уровню интеллектуально-инновационного развития и состоянию конкурентоспособности национальной экономики (среди стран мира, Европы и СНГ). Обоснована роль инноваций в обеспечении конкурентоспособности экономик стран мира.

Ключевые слова: конкурентоспособность; инновации; экономическое развитие; инновационная способность; конкурентная среда.

Bazavluk N.G. Condition of the Ukrainian competitiveness in international comparisons

In the article the most recognized approaches (ratings), which provide a quantitative measure of intellectual and innovative capacity of countries, directly carry out an overall assessment of the competitiveness of national economies, are explored. The place of Ukraine in international comparisons of countries on the level of intellectual and innovation development, the national economy competitiveness among the countries of the world, Europe and the CIS is determined. The role of innovation in ensuring of the competitiveness of economies of the world is justified.

Keywords: competitiveness; innovation; economic development; innovation capacity; competitive environment.

В умовах загострення глобальної конкуренції основою забезпечення конкурентоспроможності економіки провідних країн світу у довгостроковій перспективі виступають процеси інноватизації та інтелектуалізації. Вони є ключовими чинниками економічного зростання та підвищення добробуту населення країн, а також конкурентоспроможності національних економік. Фактичним підтвердженням цієї залежності є міжнародні порівняння, які ідентифіковані у найбільш визнаних серед науковців і практиків світових та регіональних рейтингах. Зважаючи на це, аналіз конкурентоспроможності України на основі міжнародних порівнянь є досить точним, репрезентативним, таким, що адекватно описує об'єкт дослідження, а отже його використання є обґрунтованим та актуальним.

У контексті дослідження конкурентоспроможності національної економіки доцільно розглядати дві групи показників: по-перше, показники, які забезпечують кількісний вимір інтелектуального та інноваційного потенціалу країн, дозволяють зробити аналіз інтелектуально-інноваційних чинників розвитку національних економік країн світу; по-друге, показники, які забезпечують без-

посередню загальну оцінку стану конкурентоспроможності національних економік, дослідження сильних та слабких сторін національних економік країн світу, та дозволяють зробити аналіз пріоритетів економічного розвитку. Ці показники тісно пов'язані між собою: інноваційні процеси, їх передумови та наслідки впливають на стан конкурентоспроможності національної економіки окремих країн.

Серед наукових праць, в яких досліджуються проблеми підвищення конкурентоспроможності національної економіки та роль інновацій у забезпеченні конкурентоспроможної економіки окремих країн, найбільш значущими є дослідження таких зарубіжних та вітчизняних науковців: Л. Антонюк, Я. Базилюк, Д. Белл, В. Геєць, П. Друкер, Я. Жаліло, М. Портер, Л. Федулова, Ф. Хайек, Й. Шумпетер. Методикам оцінки конкурентоспроможності національної економіки присвячені наукові праці В. Бодрова, А. Вдовиченка, А. Давидова, І. Тараненка, І. Яцишиної.

Мета статті – визначити місце України у міжнародних порівняннях країн за рівнем інтелектуально-інноваційного розвитку та станом конкурентоспроможності економіки.

До найбільш відомих та широко застосовуваних у світовій теорії та практиці індексів оцінки інноваційного та інтелектуального розвитку країн належать: Індекс економіки знань, Індекс знань, Глобальний індекс інновацій, Індекс інноваційних можливостей. Найбільш поширеними показниками, які відображають рівень конкурентоспроможності є: Глобальний індекс конкурентоспроможності Всесвітнього економічного форуму та Індекс конкурентоспроможності Міжнародного інституту розвитку менеджменту.

Комплексними показниками країн світу, які характеризують рівень розвитку економіки, заснованої на знаннях, є Індекс економіки знань (The Knowledge Economy Index, KEI) та Індекс знань (The Knowledge Index, KI). Цей комплекс передбачає об'єднання 148 структурних і якісних показників у чотири основні групи: економічний та інституційний режим, освіта, інновації, інформаційні технології і комунікації.

Протягом двох останніх звітних періодів лідируючу позицію за обома індексами (Індексом економіки знань та Індексом знань) посідала Швеція. Серед країн СНД за Індексом економіки знань та Індексом знань лідирує Російська Федерація (55-те та 43-тє місця серед 146 країн відповідно). Україна є другою серед країн СНД за Індексом економіки знань (56-тє місце серед 146 країн світу) та третьою за Індексом знань (50-тє місце). Загалом прослідковується загальна тенденція до зниження загального рейтингу України за Індексом економіки знань та Індексом знань в кожному звітному періоді: за 17 років Україна втратила 4 позиції за Індексом економіки знань та 9 пунктів за Індексом знань [1].

За дослідженням 2012 р., Індекс економіки знань та Індекс знань України були вищими за середньосвітовий рівень (5,12 та 5,01 балів відповідно), але необхідно зазначити що це відбулося в умовах зниження середньосвітового рівня Індeksu економіки знань на 0,83 пункти (5,95 балів у 2000 р.) та Індeksu знань – на 1,05 (6,06 балів у 2000 р.). Разом з тим, Індекс економіки знань України у 2012 р. був нижчим у 1,3 рази за середній показник країн Європи та Центральної Азії (7,47 балів), Індекс знань – у 1,2 рази (7,64), хоча існуючий розрив має тенденцію до поступового скорочення. Серед країн Європи та Центральної Азії Україна посідає за Індексом економіки знань 33-тє місце серед 46 країн регіону та 34-тє – за Індексом знань. Високим є рейтинг України серед країн з доходом нижче середнього: у цій групі Україна посідає 1-ше місце за обома індексами [2].

У процесі аналізу складових індексів виявлено, що найнижчим є показник економічного та інституційного режиму, за яким Україна посіла

93-тє місце у 2012 р. Індекс інновацій України у 2012 р. знизився на 13 пунктів (59-тє місце) порівняно з 2000 р. Рейтинг України за Індексом інформаційно-комунікаційних технологій (4,96 бала у 2012 р.), за яким України посіла 77-тє місце, підвищився на 5 позицій (82-тє місце у 2000 р.), проте не досяг свого найкращого результату у 1995 р. (67-тє місце). Серед складових Індeksu економіки знань України Індекс освіти продемонстрував найкращий результат (21-ше місце у 2012 р.). Проте, слід зазначити, що рейтинг України за освітою у 2012 р. знизився порівняно із попередніми звітними роками: у 1995 р. Україна знаходилась на 19-му місці, у 2000 р. – 17-му [2].

Значення Індeksu економіки знань України у 2012 р. було суттєво нижчим за Індекс знань за рахунок низької оцінки економічного та інституційного режиму. Особливо негативний вплив зумовили такі чинники як низький рівень якості регулювання ринку та законодавства України. Отже, аналіз складових Індeksu економіки знань показав, що, незважаючи на окремі позитивні зміни, Україні притаманна недостатня ефективність макросередовища, низька якість законодавчого регулювання економіки, не належне забезпечення економічної свободи, не високий рівень поширення інформаційно-комунікаційних технологій. Україна посідає досить високі позиції за показниками рівня розвитку людського потенціалу, проте не за фактом його реалізації.

Найбільш повний та детальний комплекс показників інноваційного розвитку в країнах світу забезпечує Глобальний індекс інновацій (Global Innovation Index, GII). Оскільки економічний добробут країни залежить як від наявного інноваційного потенціалу, так і від результатів впровадження інновацій, тому Глобальний індекс інновацій розраховується як сума оцінок двох груп показників: 1) наявності ресурсів і умов впровадження інновацій (Innovation Input); 2) результатів здійснення інноваційної діяльності (Innovation Output) [3].

Другий рік поспіль Швейцарія і Швеція є лідерами рейтингу країн за Глобальним індексом інновацій [4].

Країни з найвищими показниками рівня розвитку інновацій демонструють стабільність своєї присутності у рейтингу – жодна з них не покинула своєї групи у 2013 р. Це пояснюється тим, що успішна інноваційна діяльність забезпечує за вектором зростання певну послідовність: після досягнення певного критичного рівня інвестиції залучають додаткові інвестиції, таланти залучають таланти, а інновації породжують інновації. В Україні не було створено відповідних інноваційних та інвестиційних передумов економічного

розвитку, а таланти – третя необхідна складова забезпечення умов конкурентоспроможності країни – лишається в потенціалі. За цих умов, зрозуміло, що наша країна не може посідати гідне місце у рейтингу.

Найвищий показник Глобального індексу інновацій серед країн СНД продемонструвала Молдова, посівши 45-те місце. Більшість країн СНД, за виключенням Молдови, Вірменії та Російської Федерації, посіли місця у другій половині рейтингу ГІІ 2013.

Україна знаходиться у середині рейтингу (2013 р.) Вона втратила за один рік вісім пунктів рейтингу та посіла 71-ше місце серед 142 країн світу [3]. Серед європейських країн Україна займає 37-ме місце з 39-ти країн, охоплених рейтингом.

Разом з цим, у групі країн із рівнем доходу нижче середнього Україна займає достатньо високе 4 місце з 36 країн цієї групи. Коефіцієнт ефективності інновацій для порівнянь у межах цієї групи у 2013 р. був досить високим. Він склав 0,89 (31-ше місце серед 142 країн світу), що дозволяє віднести Україну до групи країн ефективних інноваторів ($0,89 > 0,78$). Проте, оцінюючи фактичний стан інноваційного розвитку України, потрібно зазначити низьку базу порівняння при визначенні коефіцієнта: за індексом умов іннова-

ційного розвитку (Innovation Input) Україна посіла 83-тє місце, а за індексом результатів інноваційного розвитку (Innovation Output) – 58-ме. Отже, виникло викривлене уявлення про високу ефективність національного інноваційного розвитку.

Серед складових Глобального індексу інновацій України у 2013 р. найвищий рівень властивий субіндексам «Людський капітал і дослідження» (44-те місце) та «Результати в галузі технологій і знань» (45-те), особливо у сфері продукування знань (17-те). За розвиненістю бізнесу Україна посідає 79-те місце, за результатами в галузі творчості – 81-ше, за розвиненістю ринків – 82-ге. Найгіршими є значення субіндексів «Інфраструктура» та «Інститути» – 91-ше та 105-те місце відповідно [3].

Міжнародна практика свідчить про наявність тісного зв'язку між інноваціями та економічним зростанням країн. Інновації у найбільш розвинених країнах забезпечують нині від 2/3 до 3/4 приросту ВВП. Завдяки інноваціям зростає економічний добробут населення цих країн. Країни з інноваційною економікою мають більше переваг для ефективного суперництва в глобальному конкурентному середовищі.

Простежується чітка залежність між рівнем інноваційного розвитку країн та економічним добробутом (рис. 1).

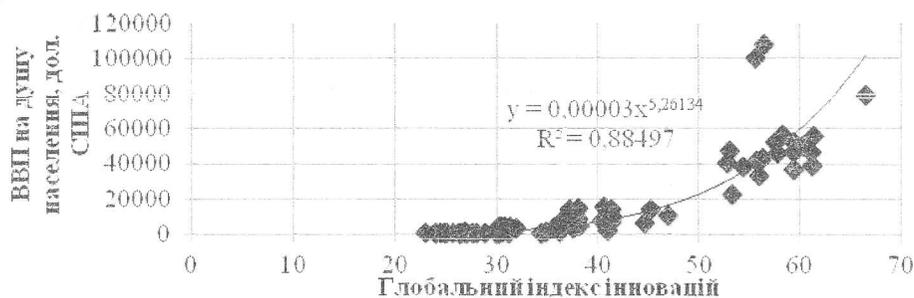

Рис. 1. Залежність значення Глобального індексу інновацій та ВВП на душу населення, 2013 р.

Джерело: розраховано нами за даними [3; 5]

При побудові графіку використані дані перших 20 країн рейтингу Глобального індексу інновацій 2013 р. для кожної з груп країн за рівнем доходу по класифікації Світового Банку (країни з високим рівнем доходу, країни з доходом вище середнього, країни з доходом нижче середнього, країни з низьким рівнем доходу). Таким чином, збільшення значень Глобального індексу інновацій у названих групах за аналогією буде відповідати збільшенню значень ВВП на душу населення. Україна за методикою оцінки інноваційного розвитку значно поступається країнам Європи,

рівень доходів в Україні – нижче середнього. Аналогічним чином побудовано графіки залежності а) ВВП на душу населення країни та Індексу економіки знань і б) ВВП на душу населення країни та Індексу знань (рис. 2, 3).

Аналіз показує, що збільшення індексів відповідає збільшенню значень ВВП на душу населення, що підтверджує залежність між добробутом населення країни та ефективністю використання країною знань в цілях її економічного і суспільного розвитку, здатністю країни створювати, приймати і поширювати знання.

ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ

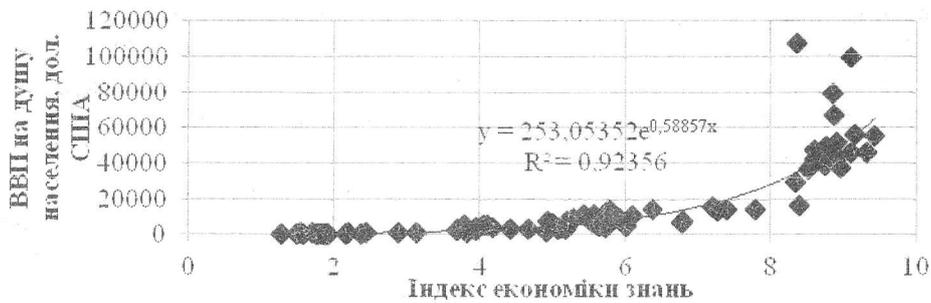

Рис. 2. Залежність значення Індeksu економіки знань та ВВП на душу населення, 2012 р.

Джерело: розраховано нами за даними [3; 5]

Рівень створення інновацій в країні обумовлюється станом національної інноваційної спроможності. Для оцінки здатності країни створювати інновації використовується Індекс інноваційної спроможності, який розраховує міжнародна дос-

лідницька структура EFD – Global Consulting Network. Первісна концепція цього показника була розроблена М. Портером та запроваджена в Звіті про Глобальну конкурентоспроможність Всесвітнього Економічного Форуму в 2002 р.

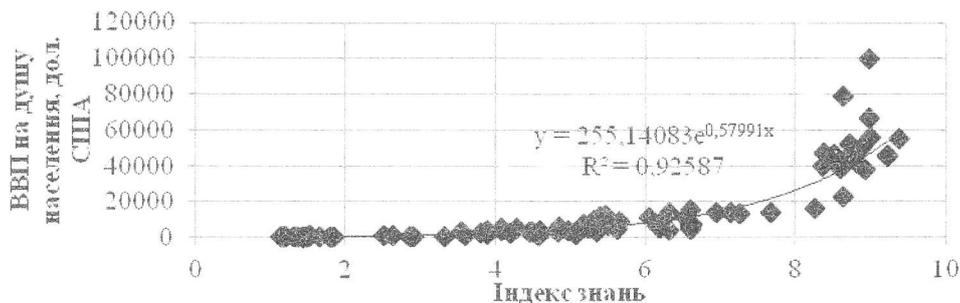

Рис. 3. Залежність значення Індeksu знань та ВВП на душу населення, 2012 р.

Джерело: розраховано нами за даними [3, 6]

Інноваційна спроможність країни – це не просто реалізований рівень інновацій, але і відображення сукупності базових економічних параметрів країни, інвестиційної ситуації, політичного вектору, які притаманні певній країні. Також національна інноваційна спроможність країни залежить частково від технологічної складності виконуваних робіт та кількості науково-технічної робочої сили в певній економіці [6].

Індекс інноваційної спроможності відображає дію чинників, які сприяють створенню економічних і соціальних умов в країні, сприятливих для підвищення здатності до інновацій. У структурі Індeksu інноваційної спроможності виокремлено п'ять базових показників: 1) інституційне середовище; 2) людський капітал, професійна підготовка та соціальне включення; 3) регуляторна політика, правові засади ведення бізнесу; 4) дослідження та розробки; 5) використання інформаційно-комунікаційних технологій. Названі базові показники інноваційної спроможності містять субіндекси та відповідні показники.

Рейтинг країн за Індeksu інноваційної спроможності публікується в аналітичному звіті «The

Innovation for Development Report», який у 2010/2011 звітному періоді охопив 131 країну. Його очолили Швеція, Швейцарія та Сінгапур. Україна посіла 61-ме місце. До цього (звіт 2009/2010 р.) Україна займала вищу позицію – 54-те місце серед 131 країн світу (ранг згідно з індексом 52,0) [7].

Серед складових Індeksu інноваційних можливостей, найкращий результат Україна продемонструвала за субіндексом «Людський капітал, професійна підготовка та соціальне включення» (37-ме місце), що було досягнуто за рахунок високої оцінки освіти, за рівнем якої Україна зайняла 12-те місце. Досить високим є результат України за субіндексами «Дослідження та розробки» (51-ше місце), «Використання інформаційно-комунікаційних технологій» (73-те місце). Найнижчим був рейтинг України за субіндексами «Інституційне середовище» (96-те місце) та «Регуляторна політика, правові засади ведення бізнесу» (101-ше місце) [7].

Для визначення рейтингу конкурентоспроможності країн Міжнародного інституту розвитку менеджменту (International Institute of Management

ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ

Development, IMD) використовують більше трьохсот критеріїв. Рейтинг конкурентоспроможності країн відображає здатність національних систем управління створювати сприятливі умови і конкурентоздатне середовище для об'єктів підприємницької діяльності. Об'єктами оцінювання є 4 групи показників: 1) економічні показники; 2) ефективність уряду; 3) ефективність бізнесу; 4) інфраструктура [8].

Індекс конкурентоспроможності IMD не включає безпосередньо індекс розвитку інновацій в країні. Проте передумови формування інноваційної економіки визначаються показниками підгрупи «Інфраструктура» та представлені двома напрямками: 1) наукова інфраструктура; 2) освітня інфраструктура. Результати реалізації передумов інноваційності опосередковано оцінюються за такими показниками: рівень продуктивності праці, експорт/імпорт товарів та послуг у розрізі сек-

торів економіки (промисловість, сільське господарство, послуги) [9, с. 8].

Дослідженням Міжнародного інституту розвитку менеджменту у 2013 р. охоплено 60 країн світу, серед яких найбільш конкурентоспроможною економікою визнано США. Україна значно підвищила свій рейтинг порівняно із 2012 р. (+7 позицій, 49-те місце), проте не досягла докризового рівня 2007 р. (46-те місце). У абсолютному вимірі Індекс конкурентоспроможності IMD України у 2013 р. зріс порівняно із 2012 р. – 54,23 проти 46,88. У загальному рейтингу Україна поступається двом іншим країнам СНД, що були оцінені Міжнародним інститутом розвитку менеджменту: Російській Федерації – 42-ге місце, Казахстану – 34-ге місце [8].

Інформація щодо динаміки індексу конкурентоспроможності України в розрізі його складових потребує окремого аналізу (табл. 1) [9; 10].

Таблиця 1

Місце України у Індексі конкурентоспроможності IMD, 2009 – 2013 рр.

Показники	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Загальна оцінка, у т.ч. за складовими:	46	54	56	57	57	56	49
- економічні показники	43	50	55	55	45	48	30
- ефективність уряду	48	52	56	56	58	56	57
- ефективність бізнесу	46	52	53	54	55	55	51
- інфраструктура	47	46	48	41	48	51	45

Джерело: [9; 10]

Особливо низький результат спостерігається за субіндексами «Ефективність уряду» (57-ме місце) та «Ефективність бізнесу» (51-ше місце). Низьким є рейтинг України за показниками рівень продуктивності та ефективності бізнес-структур (50-те місце), законодавство у сфері бізнесу (56-ге місце), соціальна база (56-те місце), інституційна база (59-те місце), стан фінансів (60-те місце). Серед складових індексу – найкращий результат за субіндексом «Економічні показники». Досить високу рейтингову оцінку має складова «Інфраструктура» (45-те місце), серед якої найвищі оцінки отримав стан освітньої (32-ге місце) та наукової інфраструктури (42-ге місце). Натомість, низьким є результат за технологічною (51-ше місце), базовою (52-ге місце), медичною інфраструктурою та станом навколишнього середовища (56-те місце).

Найбільш повну оцінку конкурентоспроможності країн світу забезпечує Індекс глобальної конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Index, GCI), який щорічно розраховується Всесвітнім економічним форумом (ВЕФ). Індекс глобальної конкурентоспроможності складається з 12 субіндексів, які характеризу-

ють конкурентоспроможність країн світу, що знаходяться на різних стадіях економічного розвитку. Дослідження 2013/2014 р. охопило 148 країн світу.

Фахівці Всесвітнього економічного форуму у Звіті з глобальної конкурентоспроможності визначають конкурентоспроможність як набір інститутів, політик і чинників, які визначають рівень продуктивності країни. Більш конкурентоспроможною є економіка, яка здатна зберегти тенденцію зростання протягом тривалого часу. Як і в інших рейтингах, країни з найвищими показниками Індексу глобальної конкурентоспроможності продемонстрували стабільність. Список десяти країн-лідерів за Індексом глобальної конкурентоспроможності 2013 р. не змінився порівняно з 2012 р. – окремі держави лише змінили свої місця в рамках відповідної групи, проте жодна країна не залишила її. Як і у 2012 р. лідируючі позиції займають Швейцарія, Сінгапур та Фінляндія [11].

Серед восьми країн СНД, охоплених рейтингом, Україна є п'ятою (84-те місце серед 148 країн світу). Білорусь та Узбекистан до рейтингу не увійшли [11].

ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ

Аналіз динаміки індексу глобальної конкурентоспроможності України в розрізі окремих критеріїв надає можливість визначити пріоритети економічного розвитку України. Індекс глобальної конкурентоспроможності України у 2011/2012 р., після падіння на 17 пунктів у 2009/2010 рр. показав позитивну динаміку – Україна піднялася

у рейтингу на 16 позицій, майже досягнувши докризового рівня, і перемістилася з 89-го місця у 2010 р. на 73-тє позицію у 2012 р. Проте у 2013 р. Україна, за оцінками ВЕФ, знову перемістилася на 11 пунктів вниз, посівши 84-те місце із 148 країн світу, охоплених рейтингом (табл. 2) [11; 13].

Таблиця 2

Визначення типу економіки України на основу Індексу глобальної конкурентоспроможності, 2004 – 2013 рр.

Рік	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Місце	86	84	69	73	72	82	89	82	73	84
Індекс	3,3	3,3	4,0	4,0	4,1	4,0	3,9	4,0	4,1	4,1
ВВП на душу населення, дол. США	1048	1368	1830	2305	3072	3899	2550	3013	3621	3877
Тип економіки	ресурсорієнтована			перехідна стадія	ефективно-орієнтована		перехідна стадія		ефективно-орієнтована	

Примітка. ВВП на душу населення враховано за попередній рік
Джерело: складено за даними [12; 13]

За даними Звітів про індекс глобальної конкурентоспроможності ВЕФ за 2012/2013 та 2013/2014 рр. Україна досягла другої стадії розвитку – країни з ефективноорієнтованою економікою. У 2008 р. та у 2009 р. Україна вже визнавалася ВЕФ як країна з ефективноорієнтованою економікою, проте після значного падіння обсягів ВВП на душу населення у 2010 – 2011 рр., за класифікацією ВЕФ Україна знову була віднесена до групи країн, що знаходяться на перехідній стадії від ресурсорієнтованої до ефективноорієнтованої економіки.

Зважаючи на суттєву втрату Україною позицій у рейтингу ВЕФ за 2013-2014 рр. актуальним є розгляд динаміки складових індексу глобальної конкурентоспроможності. У 2013 р. за дев'ятьма показниками з дванадцяти складових індексу позиції України погіршилися, за двома залишилися без змін, за одним – покращилися. Зниження рівня конкурентоспроможності України у 2013 р. відбулося в основному внаслідок погіршення конкурентних позицій порівняно з 2012 р. за такими групами чинників: «Технологічна готовність» (-13 позицій), «Макроекономічна стабільність» (-17 позицій), «Інновативність» (-22 позиції), «Ефективність ринку праці» (-22 позиції). Разом з тим стабільно досить високим залишається рейтинг України за такими складовими

індексу як «Обсяг ринку» (38-ме місце) та «Вища та професійна освіта» (43-те місце).

На сучасному етапі розвитку глобалізаційних процесів забезпечення конкурентоспроможності національної економіки та економічного добробуту країни неможливе без інноваційного розвитку та науково-технічного прогресу. У сучасній світовій економіці розвинені країни конкурують у сфері науки, технологій та освіти. Склад груп країн, які очолюють рейтинги інтелектуального та інноваційного розвитку за різними індексами, є близьким до груп країн, що очолюють рейтинги за станом конкурентоспроможності – з 10 країн-лідерів у кожному рейтингу: 1 країна (Швеція) присутня в усіх 6-ти групах, 2 країни (Швейцарія, Фінляндія) – в 5-ти групах, 4 країни (Сінгапур, Данія, Нідерланди, США) – в 4-ох групах, 3 країни (Канада, Норвегія, Німеччина) – у 3-х групах. Країни, яким властивий високий рівень інтелектуального та інноваційного розвитку, також демонструють високі значення показників конкурентоспроможності. На шляху становлення конкурентоспроможної економіки Україна, використовуючи досвід цих країн, має слідувати за інтелектуально-інноваційним вектором розвитку економіки. Проте це скоріш перспектива, ніж існуюча реальність (табл. 3).

Таблиця 3

Зведення результатів аналізу конкурентоспроможності України

Групи індексів	Індекс	Місце України у рейтингу серед країн			Тенденція
		світу	Європи	СНД	
Індекси оцінки інновацій	Індекс економіки знань	вище середнього	нижче середнього	вище середнього	зниження

ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ

	Індекс знань	вище середнього	нижче середнього	вище середнього	зниження
	Глобальний індекс інновацій	в середині рейтингу	нижче середнього	вище середнього	зниження
	Індекс інноваційних можливостей	вище середнього	нижче середнього	нижче середнього	зниження
Індеси оцінки рівня конкурентоспроможності	Індекс конкурентоспроможності IMD	нижче середнього	нижче середнього	нижче середнього	підвищення
	Індекс глобальної конкурентоспроможності ВЕФ	нижче середнього	нижче середнього	нижче середнього	зниження

Україна, як і більшість країн СНД, за методами оцінки інноваційного розвитку займає середні місця у рейтингу, за рівнем конкурентоспроможності – нижче середнього, а серед країн Європи – посідає одне з останніх місць за інноваційним розвитком та конкурентоспроможністю. За п'ятьма з шести індексів, що характеризують рівень інноваційного розвитку України та стан конкурентоспроможності економіки, прослідковується тенденція зниження.

ЛІТЕРАТУРА

1. *KEI and KI Indexes (KAM 2012)* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://info.worldbank.org/etools/kam2/KAM_page5.asp
2. *Custom Scorecards (KAM 2012)* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://info.worldbank.org/etools/kam2/KAM_page3.asp
3. *The Global Innovation Index 2013: The Local Dynamics of Innovation* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.wipo.int/export/sites/www/freepublications/en/economics/gii/gii_2013.pdf.
4. *Глобальный инновационный индекс – 2013: США возвращается в пятерку лидеров по уровню развития инноваций* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.wipo.int/pressroom/ru/articles/2013/article_0016.html
5. *GDP per capita (current US\$) 2012* [Електронний ресурс] // *The world Bank Data*. – Режим доступу : <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD>.
6. *Porter Michael E. National Innovative Capacity / Michael E. Porter, Scott Stern* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.isc.hbs.edu/Innov_9211.pdf.
7. *The Innovation for Development Report 2010-2011* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.innovationfordevelopmentreport.org/papers/101_LopezClaros_Mata.pdf.
8. *IMD World Competitiveness Yearbook 2013* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.conicyt.cl/wp-content/uploads/2013/07/WCY_2013.pdf.
9. Лігоненко Л. Оцінка інноваційності економіки України в міждержавних рейтингах / Л. Лігоненко // *Вісник КНТЕУ* – 2012. – № 3. – С. 5-22

10. *Ukraine – Overall Performance. World Competitiveness online* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.worldcompetitiveness.com/OnLine/App/Index.htm>

11. *The Global Competitiveness Report 2013-2014* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2013-14.pdf.

12. *ВВП України* [Електронний ресурс] // Офіційний сайт МВФ. – Режим доступу : <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2013/01/weodata/weorept.aspx?pr.x=54&r>.

13. *Reports* [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Всесвітнього економічного форуму. – Режим доступу : <http://www.weforum.org>.

Базавлук Наталя Григорівна

асистент кафедри
міжнародної економіки,
Вишнього навчального закладу Укоопсоюзу
«Полтавський університет економіки
і торгівлі»
Україна, Полтава,
E-mail: natabazavluk@ukr.net

Bazavluk Natalya Grigoryevna,

Assistant,
Poltava university of economics and trade,
E-mail: natabazavluk@ukr.net

Научно-практический совет:

- Абдуллаев А.Р.* – заместитель Председателя Совета министров АР Крым
Барков Я.И. – д.э.н., академик АЭН Украины
Баталин А.С. – председатель Крымского регионального отделения украинского Союза промышленников и предпринимателей
Баишта А.И. – д.э.н., профессор, директор Крымского научного центра НАН Украины и МОН Украины
Белопольский Н.Г. – д.э.н., профессор, академик, вице–президент АЭН Украины
Верба С.И. – министр экономического развития и торговли АР Крым
Ефремов А.В. – д.э.н., профессор, академик Академии строительства Украины
Колесник В.И. – д.э.н., профессор, академик АЭН Украины
Наливайченко С.П. – д.э.н., профессор, академик АЭН Украины
Османов И.Х. – д.э.н., профессор, академик АЭН Украины
Подсолонко В.А. – д.э.н., профессор, академик АЭН Украины
Подсолонко Е.А. – д.э.н., профессор, Президент Крымского отделения АЭН Украины
Поклонский Ф.Е. – д.э.н., профессор, академик АЭН Украины

Редакционная коллегия:

- Цехла С.Ю.* – главный редактор;
Бузни А.Н. – отдел маркетинга;
Василенко В.А. – инновационное и устойчивое развитие;
Гасанов Муртаза Илтифат оглу – государственное управление;
Кабушкин Н.И. – туризм и рекреация;
Крамаренко В.И. – внешнеэкономическая деятельность;
Павленко И.Г. – ответственный секретарь;
Подсолонко В.А. – заместитель главного редактора;
Подсолонко Е.А. – наука и образование;
Рудакова О.В. – региональная и мировая экономика;
Скоробогатова Т.Н. – экономика предприятий